

Ynglerapport 2013

Havørnene i Vrøgum-Filsø

Foto: Svend Bichel

Jens Rye Larsen
august 2013

Forord

Havørnene er ved at få godt fat i Danmark. Til meget stor glæde for os alle - ikke kun ornitologer. På Ørnens Dag i februar 2013 var der f. eks. 500 besøgende på Filsø. Kun få af disse var ornitologer.

I Vestjylland er der kun to par havørne i år. Skjern Enge og Vrøgum-Filsø. Ørnene ved Vrøgum-Filsø har etableret sig i en af Naturstyrelsens plantager. Det betyder, at der er offentlig adgang døgnet rundt. Det er meget få havørnepar, som yngler i offentlig skov. På grund af forstyrrelse. Historien fra Vrøgum og Filsø viser, at med et godt samarbejde og stor velvilje fra Naturstyrelsens lokale enhed, så kan det godt lade sig gøre at rumme også disse prægtige fugle side om side med de mange aktiviteter, som skovene i dag skal lægge rum til.

Den følgende gennemgang er baseret på egne iagttagelser samt ikke mindst informationer fra andre,

Jeg vil gerne takke Naturstyrelsen for deres indsats i denne sag. Også en stor tak til DOFs arts koordinator, Erik Ehmsen for masser af støtte og til DOFs Projekt Ørn. En særlig tak til Erik Mørk Nielsen, redekoordinator i Skjern Enge for hjælp, interesse og medvirken. Tak til Aage V. Jensen Naturfonds personale og Naturråd Filsø. I den sidste fase har jeg haft megen glæde af Fondens biolog, Lars Malmborg, som selv har fungeret som redekoordinator for havørn. Endelig, men ikke mindst en tak til mine kolleger i Caretakergruppen for Filsø (Filsøgruppen). Flere har fulgt ørnene med stor glæde og engagement.

Jens Rye Larsen
Outrup, august 2013

Resume

- 08-03-2013 reden fundet
11-03-2013 parring iagttaget
25-03-2013 afspærring af redeområdet endelig gennemført
26-03-2013 rugning i gang. Der er formentlig lagt æg tæt op mod denne dato (efter den 20/3).
25-04-2013 sandsynligvis er et æg klækket
17-05-2013 dununge set
02-06-2013 ungen har skiftet til 1. dragt
02-07-2013 flyveøvelser iagttaget
03-07-2013 ungen kravler rundt på grenene ved reden og basker ihærdigt med vingerne
15-07-2013 ungen har forladt reden. Forældre bringer fortsat bytte til redeområdet.
21-07-2013 ungen ses flyvende over redeområdet
31-07-2013 ungen ses i SØ-hjørnet af Søndersø sammen med begge forældre

Redetræet

Træart:	Sitkagran
dbh (diameter)	83,4 cm
Alder:	plantet i 1955
Træets højde:	31 meter
Redens placering	25 meter

Indledning

Der har altid været havørn ved Filsø. Der har været tale om fugle, som i kortere eller længere perioder har besøgt søen og rastet der, fortrinsvis i vinterhalvåret. Ynglefund har ikke været dokumenteret.

Aage V. Jensen Naturfond købte ejendommen i 2011 og det fysiske arbejde med at skabe en ny Filsø på 915 ha gik i gang i 2012. Der blev åbnet for vandet til Søndersø den 2. juli 2012, og der gik ikke lang tid før søen fik besøg af et meget stort antal vandfugle.

I slutningen af september var Søndersø fyldt op, og der blev lukket op, så vandet kunne begynde at løbe ind i Mellemsø. I begyndelsen af november var den fyldt op. Rovfuglene indfandt sig naturligvis. Sikkert tiltrukket af de gode fourageringsmuligheder.

Flere havørne viste sig i løbet af efteråret. Op til fem individer er set på samme dag. I slutningen af september og begyndelsen af oktober blir det klart, at et havørnepar har slået sig ned ved søen. De har fundet en stor sten som deres faste tilholdssted. Når de sidder der, er det tydeligt, at det er en han og en hun. Alderen diskuteres en del, men meget tyder på, at hannen er en 4K-fugl, mens hunnen er et år ældre, 5K. De er ikke ringmærkede.

Medlemmer af Filsøgruppen begynder at interessere sig for at finde ud af, hvor ørnene går til overnatning, da det ofte vil være i nærheden af det sted, de senere bygger deres rede. De flyver som oftest mod syd og sikkert ud af Naturfondens ejendom.

Omkring nytårstid ses ørnene ikke så meget mere. Samtidig er der i store perioder isdækket på søen. Desuden er der kraftig øvelsesaktivitet i de militære områder syd og vest for søen. Bl.a. meget lavtgående helikopterflyvning. Også hen over redeskoven og Filsø.

Det ser ud til, at ørnene måske er trukket ned i Vadehavet, hvor der på dette tidspunkt ses flere ørne.

Den 4. februar 2013 sker der dog et gennembrud, idet begge havørne ses på Filsø. Den ene med redemateriale i klørerne. De flyver mod nord og forsvinder bag Kirkeodde Plantage. Jeg kontakter Lennart Pedersen (koordinator for DOFs Projekt Ørn) og Erik Ehmsen (DOFs arts koordinator for Havørn). Sammen med Erik gennemgår vi plantagen uden at finde noget. En af Filsøgruppens medlemmer går efterfølgende plantagen meget grundigt igennem - med samme resultat.

Jeg kontakter nu Naturstyrelsen centralt og får tilsendt et professionelt skovkort, som jeg bruger til at identificere gamle og åbne bevoksninger syd for Filsø.

Den 7. marts ser jeg sammen med et par medlemmer af Filsøgruppen begge de voksne havørne gå mod syd til overnatning. Dagen efter bliver reden fundet. Den ligger i statsskov - ca. 3 km fra Filsø. Åbent og med fri indsigts, 127 meter fra en gennemgående grusvej og kun 30 meter fra en ridesti.

Iværksættelse af beskyttelse og overvågning

Sammen med redekoordinatoren fra Skjern Enge, Erik Mørk Nielsen får vi aftalt et besigtigelsesmøde med Naturstyrelsen Blåvandshuk. Her er man overordentlig imødekommende, og der oprettes meget hurtigt en beskyttelseszone omkring reden. Vejene lukkes med væltede træer, stier omlægges, og der opsættes informationstavler på alle relevante steder. Den 25. marts er alt på plads. Forud for påskeferien. Det kan ikke gøres bedre.

På dette tidspunkt er der endnu ikke lagt æg. Ørnene opholder sig i nærheden af redetræet en stor del af tiden, men accepterer, at ravne og krager er tilstede. Undertiden endda i selve redetræet. Bliver det for meget, jages gæsterne dog på porten.

Æglægning og rugeperiode (26/3 til 25/4 2013)

Den 26. marts besøges redeområdet. En passende observationspost er fundet, hvorfra man kan se reden uden at forstyrre. Nu har hunnen lagt sig i reden. Man ser kun issen og vingespidsen, som stikker op over redekanten. Hun ligger meget dybt. Tydeligt, at hun ruger.

Den 28. marts, Skærtorsdag, besøges stedet igen sammen med Erik Ehmsen. Han kan bekræfte den rugende fugl.

I den efterfølgende tid besøges området flere gange. Der observeres fra 1 - 3 timer pr. gang, og der føres feltnoter. Der er meget lidt aktivitet. Den rugende fugl ligger dybt. Somme tider næsten usynlig. Den opdages, når den drejer hovedet, og man ser det gule næb. Der sker med mellemrum afløsning på reden, og det sker hurtigt. Reden efterlades aldrig ubeskyttet. Der går mindre end et minut med skiftet. En enkelt gang bringes bytte (Blishøne) til den rugende fugl. Den ikke rugende ørn opholder sig for det meste i et træ tæt på redetræet, hvor den jager ravne og krager væk, når de nærmer sig træet. Undertiden forlader den stedet for at søge føde, men som regel er der tale om meget korte udflugter.

Klækning og ungeperiode (25/4 til 15/7 2013)

Den 23. april er adfærdsmønstret helt som sædvanligt. Den 25. april er det totalt ændret. Hele tiden foregår der noget på reden. Fuglen er oppe at stå, kigger ned i redeskålen, pusler med næbbet, lægger sig, men nu meget højere end før. Hele hovedet og dele af halsen, samt ryggen ses nu tydeligt. Æg må være klækket. I forbindelse med den ordinære månedlige majtælling på Filsø opdager en af tællerne, at man faktisk kan se reden fra Filsø. Det viser sig at være korrekt. Selv om afstanden er 3,5 km giver observationer herfra et fint overblik over reden og omgivelserne, og muligheden benyttes fremover sammen med redeobservationer på tættere hold.

Det har i mellemtiden været muligt – i teleskop og med meget stor forstørrelse og optimalt lys - at se, at begge fugle stadig har mørkt i øjnene. Slet ikke "sølvmågeøjne".

I denne periode ses ofte fodringsbevægelser ned i redeskålen. En enkelt gang ses aflevering af bytte ved reden. Igen Blishøne.

I perioder er der meget kraftig militær øvelsesaktivitet, herunder igen lavtgående helikopterflyvning. Det ser ikke ud til at genere ørnene overhovedet. Der konstant en fugl på reden. Den anden lige i nærheden.

Den 17. maj ses et glimt af en dununge for første gang og allerede 24. maj ses en stor unge i fuld gang med at skifte til 1. dragt.

Der fodres stadig - og en af tællerne har set en ørn fange en fisk i søen.

Den 2. juni ses ungen i næsten fuld 1. dragt på reden sammen med hunnen.

Den 28. juni er ungen på størrelse med forældrefluglene, og den sidder frit fremme på redekanten.

De voksne fugle kan nu begge forlade reden og tage på jagt sammen på Filsø og den 3. juli ses ungen alene på reden, mens den basker kraftigt med vingerne. I de efterfølgende dage ses dette mønster, og ungen bevæger sig ud i grenene omkring reden.

Udflyvning

15. juli kan man fra Filsø se, at ungen har forladt reden. De voksne fugle kommer nu jævnligt på Filsø sammen. Man kan se, at der stadig lægges bytte (en Troidand, han ses) på reden, selv om ungen ikke sidder der.

Den 21. juli kommer så meldingen fra tællere på Filsø, at de kan se ungen flyve over trætoppene i redeområdet. Dette kan konstateres i de efterfølgende dage.

Og endelig - den 31. juli ser man hele familien på bredden af Søndersø, hvor de også holder fast til i de efterfølgende dage. Ungen ofte i vandkanten.

Efterfølgende gennem august måned ses hele familien næsten dagligt på Filsø.

I Vestjylland blæser det. Og et par gange i løbet af yngleperioden har der været meget kraftig blæst (stormende kuling). Der har været megen nervøsitet fra ornitologernes side ved sådanne lejligheder, men såvel reden som ørnene har klaret sig igennem, selv om træet godt nok har svajet kraftigt.

Referencer

Borch, M.B. (2006), Pedersen, L. og Nyegaard. T. (2010) Dansk Ornitologisk Forenings anbefalinger til den fremtidige forvaltning af havørn, kongeørn og fiskeørn i Danmark (DOF)

Ehmsen, E., Hansen M., Sørensen, H. 2009: Havørnens Danmark, Gyldendal

Ehmsen, E., Jørgensen H.E.(revideret af Pedersen, L. 2010): Vejledning for havørneredekoordinatorer (Notat, DOF)

Fischer, Wolfgang 1984: Die Seeadler, genoptryk 1995 : Die Neue Brehm-Bücherei BD. 221

Stabell, M. 2005. Havørnen i Danmark - en analyse af danske havørnes habitatkrav, bestandsudvikling samt mulige fremtidige bestandsstørrelse. Dansk Ornitologisk Forening.

